

Da båndet til de døde knak. Har protestantismen været med til at formgive vores dødsfobiske samfund?

Luther slog (måske) sine 95 teser op på Wittenbergs slotskirke i 1517. De handlede bl.a. om aflad. Indignationen var god nok og kom fra et solidt og velment sted. At man ikke økonomisk kan påvirke sin himmelske status – hverken sin egen eller andres. Gud og menneske står over for hinanden uden kirkelig mellemkomst og økonomisk formåen. Så langt, så godt.

Selvom Reformationen handlede om så meget andet også, var ét kardinalpunkterne således samlivet mellem de levende og de døde, altså hvorvidt der kan være meningsfuld ”trafik” mellem det, de levende gør, og det, de døde følgelig påvirkes af – og omvendt. I langt de fleste kulturer verden over anerkendes denne trafik (af både tiltrækning og grænsedragning) mellem de levende og de døde.

Reformationen river det bånd over. Det var der som sagt mange gode og sunde grunde til at gøre, fordi den katolske praksis havde udviklet sig til en giftig og klistret blanding af magt, økonomi og teologi. Men Reformationen kommer dermed også til at smide babyen ud med badevandet: det nødvendige samliv mellem de levende og de døde. Eller livets og dødens forbundethed.

Evangelisk-luthersk protestantisme parkerer den døde hos Gud, og længere er den sag ikke, dér har den døde det såre godt, og den levende behøver ikke foretage sig noget mere. Pist, borte, væk. Dette er et fundamentalt brud på en ældgammel kulturhistorisk og menneskelig erfaringsbåret viden om, at de døde lever med os, i os; at de dødes virkelighed væver sig ind i vores, de levendes, blodbaner og hverdag; at de levende og de døde er to alen ud af ét stykke. De levende kan ikke kun længes efter og sørge over de døde, de kan også hente styrke, hjælp og næring fra dem. Den ”nyeste” sorgteori: to-sporsmodellen ved dette: vi lever med vore døde hele livet. Vi kommer ikke ’over’ dem, vi vandrer med dem i en pendulering mellem at passe livet og de levende og så at passe savnet og de døde.

I det folkekirkelige begravelsesritual går der en treleddet logik igennem bønner, ritualtekster, salmer og symbolhandlinger: Den levende var levende, så overgik den levende til at blive en af de døde, men fortvivl ikke, for den døde er med på opstandelsesvognen, så den døde opstår til evigt liv (i det hinsides/hos Gud/i evigheden), og de levende kan gå hjem og være ved godt mod, for den døde er ekspederet videre. Liv- død – opstandelse. Det er et effektivt ritual, der passer godt til et effektiviseret samfund (hvilket journalisten Esben Kjær med præcision påpeger i sin bog *Min usynlige søn*), kort opsummeret i jordpåkastelsesordene: Af jord er du kommet, til jord skal du blive, af jorden skal du igen opstå. Vupti, vupti, vupti. Flaget er på halv, når vi går ind i kirken, når vi går ud igen, hejses det på hel: opstandelsesvognen er kørt af sted, vi kan vandre derfra i sikker vished om, at vores døde er ekspederet til evigheden, og den er så langt væk og så ubegribelig, at det ikke giver mening at nære tanken om, at den døde er hos os, inden for kommunikationsrækkevidde, og at vi kan have et fortsat nuanceret og indholdsrigt samliv med dem (ganske vist på radikalt andre præmisser).

Og vi efterlades som afskårne, fortabte, uforbundne. Oven i den sorg, der som altid river hjertet til blods. Ikke så sært, så, at vi bliver en kultur af dødsfobiske væsner. Når døden ikke længere er at forstå som en overgang til et andet punkt på det samme kontinuum, må det vække rædsel – det er som at træde ud i ingenting. *Hvis* vi nu havde båndet til vores døde intakt, *hvis* vi altså dermed opfattede os så os på det samme kontinuum som dem, ville vi så være lige så dødsfobiske? Måske. Men jeg formoder, at den protestantiske, reformatoriske bevægelse og teologi har været med til at sætte kimen til en langt større modsætning mellem liv og død, end godt er.

Så, folkekirke: Genindfør sidealtre (og nej, det er ikke nok med en overordnet lysglobe ved indgangen). Hold mindst én gang om måneden Allehelgen-stunder, hvor folk med eller uden ord og sorg-ritualer kan samles om deres døde (som et supplement til sorggrupper). For sorgen har brug for at være i offentlige, åbne rum, hvor det bliver synligt, at vi *alle* er ramt på en eller anden måde. Ansæt rituelle dansere/sangere/malere, der kan vise os almindelige mennesker muligheden for at danse/vugge/brøle/male /hviske vores sorg i fællesskab og på den måde tage alvorligt, at sorgen (også) bor i kroppen og har behov for et udtryk i andres nærvær. Lad mennesker få lov til at tænke sig meget mere ind som medaktører i begravelsesritualet.

Vi mennesker har begravet vore døde, siden vi kravlede ned fra træerne. Hvad med at turde undersøge lidt mere hvilke elementer man kunne trække på fra religionshistorien, i stedet for *kun* (og ængsteligt? stædigt? kontrollikseret? musealt?) at klamre sig til den luthersk-evangeliske ritualbog?

Liselotte Horneman Kragh, september 2017.